

LISA 5

Ainevaldkond „Sotsiaallained“

1. Sotsiaalvaldkondlik pädevus

Ainevaldkonna õppeainete õpetamise eesmärk I ja II kooliastmes on kujundada õpilastes eakohane sotsiaalvaldkondlik pädevus: suutlikkus mõista ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi; tunda ning austada inimõigusi ja demokraatiat; vallata teadmisi kodanikuõigustest ja -vastutusest ning käituda nendega kooskõlas; ära tunda kultuurilist eripära; järgida üldtunnustatud käitumisreegleid; olla huvitatud oma kogukonna, rahva, riigi ja maailma arengust; kujundada oma arvamust ning olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik; tunda ja kasutada lihtsamaid sotsiaalteaduste uurimismeetodeid; tunda huvi ümbritseva maailma vastu.

Sotsiaallainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

1. mõistab ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi;
2. valdab adekvaatset minapilti, oskab analüüsida oma võimalusi ja kavandab neist lähtuvalt tulevikuplaane;
3. tunneb ning austab demokraatiat ja inimõigusi, teab kodanikuõigusi ja -kohustusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas;
4. huvitub iseenda, oma kogukonna, rahva ja maailma arengust, kujundab oma arvamust ning mõistab oma võimalusi olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik;
5. tunneb lihtsamaid uurimismeetodeid ja kasutab neist mõnda õppes;
6. teadvustab kultuurilist eripära ning suhtub lugupidavalt individuaalsetesse, kultuurilistesse ja maailmavaatelistesse erinevustesse juhul, kui need pole inimväärikust alandavad;
7. käitub üldtunnustatud sotsiaalsete normide ja suhtlemistavade järgi, mis aitavad toime tulla eakaaslaste hulgas, perekonnas, kogukonnas ning ühiskonnas, väärtustades neid;
8. on omandanud teadmisi ja oskusi enesekontrolli, enesekasvatuse, oma võimete arendamise, tervist tugevdava käitumise ja tervisliku eluviisi kohta ning suhtub positiivselt endasse ja teistesse;
9. hindab vabadust, inimväärikust, võrdõiguslikkust, ausust, hoolivust, sallivust, vastutustunnet, õiglust ja isamaalisust ning tunneb austust enda, teiste inimeste ja keskkonna vastu.

2. Ainevaldkonna õppeained ja maht

Ainevaldkonna õppeained on ajalugu, ühiskonnaõpetus ja inimeseõpetus. Ajalugu õpitakse alates 5. klassist, inimeseõpetust 1. klassist ning ühiskonnaõpetust 6. klassist. Õppeainete kavades esitatud taotletavaid õpitulemusi ja õppesisu koostades on aluseks võetud arvestuslik nädalatundide jagunemine kooliastmeti ning aineti alljärgnevalt:

I kooliaste

inimeseõpetus – 3 nädalatundi

II kooliaste

ajalugu – 3 nädalatundi

inimeseõpetus – 2 nädalatundi

ühiskonnaõpetus – 1 nädalatund

Õppeainete nädalatundide jagunemine kooliastmete sees määratakse kooli õppekavas arvestusega, et taotletavad õpitulemused ning õppe- ja kasvatusesmärgid oleksid saavutatud.

3. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalainete vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjustagajärg seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalnormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikme ning isiksusena.

Ajalugu õppides omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks vajalikke teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloo-sündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetus aitab kaasa teistes õppeainetes õpitava tervikuks sidumisele ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut.

Inimeseõpetus lõimib õppesisu kõigis kooliastmeis, toetades õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks ja teovõimeliseks isiksuseks. Inimeseõpetuse üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja ausust, hoolivust, vastutustunnet ning õiglust. Inimeseõpetuse kaudu kujundatakse esmased teadmised ja hoiakud soolise võrdsuse osas.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased sotsiaalse kirjaoskuse: teadmised, oskused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused kodanikuidentiteedi ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks.

Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi, sobival viisil väljendada oma tundeid, aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskondlikke väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alus maailmavaateline mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega. Sotsiaalainetes käsitletavate õppeemete kaudu kujundatakse õpilastes esmane valmisolek märgata naiste ja meeste ebavõrdsust ühiskonnas ja aidata kaasa soolise võrdõiglikkuse edendamisele.

Valdkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning näeb ja mõistab ühiskonnas toimuvat. Kõigi sotsiaalvaldkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas. Taotletakse, et õpilasel on tõhusad oskused ja valmidus ühiskonnaellu sekkuda ning selles osaleda.

4. Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Sotsiaalainete valdkonna õppeainete õppimise kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise – kujundamisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud, suhtlemis- ja sotsiaalsed oskused loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Kultuuri- ja väärtuspädevuse ning sotsiaalse ja kodanikupädevuse kujundamist toetavad kõik ainevaldkonna õppeained erinevate rõhuasetuste kaudu. Suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja ühiskonna jätkusuutliku arengu põhimõtteid ning nendest oma tegutsemises juhendada toetavad ajalugu ja ühiskonnaõpetus. Kõik sotsiaallained süvendavad lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse. Inimeseõpetus ning usundiõpetus toetavad väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist. Oskus seista vastu kesksete normide rikkumisele ning sotsiaalse õigluse ja eri soost inimeste võrdse kohtlemise põhimõtete järgimine on üks õppekava üldeesmärke, mille kujundamisel on suurem rõhk ühiskonnaõpetusel ja inimeseõpetusel.

Enesemääratluspädevuse aluseks on suutlikkus mõista ja hinnata iseennast; hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse; järgida tervislikke eluviise; lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme. Pädevuse kujundamist toetab peamiselt inimeseõpetus, ent rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundajana teisedki valdkonna õppeained.

Õpipädevus. Iga sotsiaalvaldkonna õppeaine kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise plaanimis ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevus. Kõik valdkonna õppeained kujundavad suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust. Väljendusrikast keelt taotleavad kõik valdkonna õppeained.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Kõik valdkonna õppeained toetavad oskust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades. Õpitakse eristama sotsiaalteadusi loodusteadustest (sh mõistma nendes kasutatavate uurimismeetodite eripära). Õpitakse otsima teavet, kasutades tehnoloogilisi abivahendeid, ja tegema saadud teabe alusel tõendus põhiseid otsuseid.

Ettevõtlikkuspädevus. Ennekõike ühiskonnaõpetus, kuid ka teised valdkonna õppeained õpetavad nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, seadma eesmärke, genereerima ideid ning neid ellu viima. Aineõpetuse kaudu kujundatakse algatusvõimet ja vastutustunnet, et teha eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valima sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside

adekvaatsele analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega.

Digipädevus. Sotsiaalaineid õppides kasutatakse digivahendeid info otsimiseks, kogumiseks ja esitamiseks. Saadud teavet rakendatakse ühiskonna probleemide üle arutledes ja arvamust avaldades. Digitaalset sisu luuakse või koostatakse kooskõlas autoriõigustega ning osatakse kasutada digivahendeid individuaalses ja ühisloomes. Arendatakse teadlikkust kodanikuaktiivsuse väljendamise võimalustest erinevates suhtluskeskkondades ning oskust kasutada e-teenuseid. Suurendatakse teadlikkust digivahendite rakendamisega kaasneva võimalikest terviseriskidest ja interneti turvalisusest.

5. Sotsiaalainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Sotsiaalained on teiste ainevaldkondadega seotud valdkonnapädevuste kujundamise kaudu.

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled. Kujundatakse oskust väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste. Õpilasi juhatakse kasutama kohaseid keelevahendeid, ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgima õigekeelsusnõudeid. Tähtsustatakse teksti kriitilise analüüsi oskust, mediakirjaoskust, teabe hankimist, selle kriitilist hindamist, tööde vormistamist ning intellektuaalse omandi kaitset. Sotsiaalainete õppimise kaudu täiendatakse õpilaste teadmisi erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest. Õpilasi suunatakse märkama oma kultuuri ja teiste kultuuride erinevusi ning neist lugu pidama. Juhatakse tähelepanu erinevate suhtluskeskkondade reeglitele ning ühiskondlikule mitmekesisusele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga mõisteid, võõrkeeleoskust arendatakse ka lisamaterjali otsimisel ja mõistmisel.

Matemaatika. Kujundatakse järgmisi oskusi: ajaarvamine; ressursside plaanimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme seada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust, mõista selle sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust.

Loodusained. Õpitakse mõistma looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese arengut ja rahvastikuprotsesse; majanduse ressursse; ühiskonna jätkusuutlikku säästlikku tarbimist, üleilmastumist, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamist ja mõistmist ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamist.

Tehnoloogia. Käsitlevate teemade kaudu kujundatakse oskust hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevat võimalusi ja ohte; rakendada nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt ning eetiliselt oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonda kujundades; kasutada tehnovahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

Kunstained. Käsitletakse Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemasid, iluhinnangute muutumist ajas; esteetilist arengut ja eneseteostuse võimalusi, rahvakultuuri ning loomingulist eneseväljendusoskust.

Kehaline kasvatus. Kujundatakse oskust mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil; arendatakse sallivat suhtumist kaaslastesse ning koostööpõhimõtteid tervislikku eluviisi järgides.

6. Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Elukestev õpe ja karjääri plaanimine. Kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on tähtis alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisele. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse hoiakuid, mida on õpilasele vaja tulevases tööelus. Õpilastele tutvustatakse sotsiaalvaldkonnaga enim seotud ameteid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi. Kujundatakse arusaama ühiskonnas toimuvate muutuste põhjustest ja tagajärgedest ning sellest, mil moel mõjutavad need õpilase valikuid ja tulevikku määravaid otsuseid.

Erinevate õppetegevuste kaudu saavad õpilased ülevaate tööturu üldisest olukorrast ja tulevikuprognosidest, tööõigusest, erinevatest töödest eri tegevusvaldkondade ameti- ja kutsealadel ning kasutada seda infot nii tulevast õpitavat eriala valides kui ka pikemaajalist karjääri plaanides. Erinevaid ameteid ja elukutseid tutvustades pööratakse tähelepanu töö iseloomule, töökeskkonnale, töötingimustele ning vajalikele teadmistele, oskustele ja isiksuseomadustele. Õpe annab õpilasele teadmised sellest, et erinevate tööde tegemisel on erinevad nõuded ja töötingimused. Õpilast juhitakse analüüsima, millised on tema eeldused huvipakkuva töötegemiseks, sh sobiv tervises seisund, füüsiline vorm, füsioloogilised eeldused. Õpilane hakkab analüüsima oma võimeid, oskusi ja väärtusi ning seostama neid tulevase haridustee ja tööeluvalikutega, koostades esmase karjääriplani.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning on kaasatud kohaliku kogukonda käsitlevate otsuste tegemisse.

Kultuuriline identiteet. Toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Teabekeskond. Toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Tervis ja ohutus. Toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

Väärtused ja kõlblus. Toetatakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes mõistab üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja

väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

7. Õppetegevuse kavandamine ning korraldamine

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

1. lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
2. taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvialadega tegelda;
3. võimaldatakse nii üksi- kui ka ühisõpet (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd ning teised kooperatiivse õppimise vormid), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaiks õppijaiks ning loovaiks ja kriitiliselt mõtlevaiks ühiskonnaliikmeiks;
4. kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
5. rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
6. arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, sealjuures on põhirõhk hoiakute kujundamisel;
7. arvestatakse õpilaste võimeid ja suutlikkust, kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
8. kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, arutelu, diskussioon, juhtumianalüüs, paaris töö, projektõpe, rollimäng, rühmatöö, väitlus, ajurünnak; ajaloolise kujutluse loomine, tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine, ühistegevus ja vabatahtlik töö, heategevusprojekt);
9. luuakse võimalused koostada referaat, ajajoon, õpimapp ja uurimistö, teha praktilisi uurimistöid (nt töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine, küsitluse korraldamine, loovtöö/arutluse/arvamusloo kirjutamine, töö esitlemine, infootsing teabeallikatest, infoanalüüs, klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku eelarve koostamine, statistika ning juriidilise dokumendi lugemine, dokumendiplankide täitmine), osaleda temaatilistes mängudes (nt tarbijakaitse), kriitiliselt analüüsida reklaami, teemakohaseid filmejms;
10. laiendatakse õpikeskkonda: sotsiaal-kultuuriline ja ajaloolis-kultuuriline keskkond (muistised, ehitised), arvuti/ multimeediaklass, asutused, muuseumid, näitused, raamatukogu, looduskeskkond, kohaliku omavalitsuse ja riigiasutused, ettevõtted, mittetulundusühingud, arhiivid jm;
11. võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga (kohtuda erinevate inimestega, kaasata vanemaid jne), et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane.

7.1. Hindamise alused

Hindamise põhiülesanne on toetada õpilase arengut, et kujuneks positiivne minapilt ja adekvaatne enesehinnang. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste, sh esituste ning kirjalike tööde alusel, arvestades teadmiste ja oskuste vastavust ainekavades taotletavatele õpitulemustele ning õpilase individuaalseid iseärasusi ja mõtlemise arengut. Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest.

Hoiakute ja väärtuste kohta (nt huvi tundmine, tähtsuse mõistmine, väärtustamine, vajaduste arvestamine, reeglite järgimine) antakse tagasisidet. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpitulemuste hindamise vormid peavad olema mitmekesised. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid

kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Tähtsal kohal on kujundavhindamine, mis keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Hindamise kriteeriumid ja viiepallisüsteemist erinev hindamise korraldus täpsustakse kooli õppekavas.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Aineteadmisi ja -oskusi ning hoiakuid hinnates on põhirõhk kujundaval hindamisel.

Õpitemumusi hinnates kasutatakse mitmekesiseid ja õpitemumustega vastavuses olevaid vorme, mis sisaldavad suulisi, kirjalikke ja praktilisi ülesandeid. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla. Praktiliste tööde puhul hinnatakse mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi kulgu.

Suuliste ja kirjalike ülesannete puhul õpilane:

1. selgitab ning kirjeldab mõistete sisu ja nendevahelisi seoseid;
2. selgitab oma arvamusi, hinnanguid, seisukohti ja suhtumisi, seostades neid omandatud teadmistega;
3. eristab, rühmitab, võrdleb ja analüüsib olukordi, seisundeid, tegevusi ning tunnuseid lähtuvalt õpitemumustest;
4. demonstreerib faktide, mõistete ning seaduspärasuste tundmist, lähtudes õpiülesannete sisust.

Praktiliste ülesannete puhul õpilane:

1. rakendab õpitemumustes teoreetilisi teadmisi praktiliselt;
2. demonstreerib õpitemumustes määratud oskusi õpitemumustes;
3. kirjeldab õpitemumustes määratud teadmiste ja oskuste rakendamist igapäevaelus.

Inimeseõpetuses tähendab hindamine konkreetsete õpitemumuste saavutatuse ja õppija arengu toetamist, kusjuures põhirõhk on õpilase arengu toetamisel, seejuures pakkudes võimalusi enesehindamiseks. Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse kujundavat tagasisidet ka väärtuste ning hoiakute kohta. Väärtuste ja hoiakute hindamist võimaldavad rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatöö.

Ajaloo õpitemumuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade ajalooõpetuse õpitemumuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks. Õpitemumusi kontrollides tuleb jälgida teadmiste (ajaloolise sõnavara) ja oskuste tasakaalu.

Hindamise vormid sisaldavad nii suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, allikmaterjali ja piltidega, loovtööd ning jutustuse kirjutamist, samuti allika usaldusväärset info edasikandmist. Üksikfaktide tundmisele tuleb eelistada olulisemate ajalooündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Lühijutu ning kirjelduse puhul hinnatakse ülesehituse loogikat ja terviklikkust, mõistete ning märksõnade sobivust konteksti, stiili ja ainealast õigekirja. 5. klassis ei kontrollita kontrollitöödega enam kui üht õpitemu teemat korraga.

Ühiskonnaõpetuses tuleb hindamisel II kooliastmes arutlusoskust kujundavaid ja kontrollivaid ülesandeid koostades järgida jõukohasuse põhimõtet märksõnadest lahendamist toetava selgituseni ning täpse juhendini. Kokkuvõtva hindamiseks sobivad arvamislugu ja juhtumianalüüs, dokumendi ja kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded,

mõiste ja selgituse kokkuvõtmine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms) ning info leidmine, kasutamine ja rühmitamine.

Praktiliste tööde puhul hinnatakse töö plaanimise, tegemise, tulemuste tõlgendamise, järeldamise, põhjendamise ning tulemuste esitamise oskust.

Õpilase ja õpetaja koostöös hinnatakse ka õpilase õpitulemusi koolivälises mitteformaalses õppes, kui seal omandatu vastab taotlevatele õpitulemustele (nt osavõtt projektidest, tegevus õpilasesinduses või kodanikuühendustes jm).

7.2.Füüsiline õpikeskkond

Kool korraldab valdava osa õppes klassis, kus on:

1. mööbli ümberpaigutamise võimalus rühmatööks ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid;
2. internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus. Kool võimaldab:
3. korraldada õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi (muuseumis, arhiivis, näitusel, raamatukogus jm) vähemalt kaks korda õppeaasta jooksul;
4. kasutada klassiruumis ainekava eesmärke toetavaid õppematerjale ja -vahendeid:
 - a) Eesti Vabariigi põhiseadus;
 - b) ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon;
 - c) ÜRO lapse õiguste konventsioon;
 - d) ajalooatlased, kontuur- ja seinakaardid;
 - e) allikakogumikud, käsiraamatud, erialased teatmeteosed;
 - f) elulooraamatud ja teabekirjandus;
 - g) auvised, digitaliseeritud andmebaasid ja arhiivid;
 - h) illustratiivne pildimaterjal (fotod, karikatuurid);
 - i) IKT-põhised õppematerjalid;
 - j) ajalehed ja ajakirjad;
 - k) statistilised ja meetodilised materjalid.

INIMESEÕPETUS

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Põhikooli inimeseõpetusega taotletakse, et õpilane tunneb ja väärtustab isiksuse arenemisele ning sotsialiseerumisele kaasa aitavate teadmiste, oskuste ja hoiakute kujunemist järgmistes valdkondades:

- 1) enesekohased ja sotsiaalsed oskused;
- 2) füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne areng;
- 3) tervis ja tervislik eluviis;
- 4) turvalisus ja riskikäitumise ennetamine;
- 5) üldinimlikud väärtused: ausus, hoolivus, vastutustunne ja õiglus.

I kooliaste

Kooliastme õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- väärtustab ennast ja teisi ning teab, et inimesed, nende arvamused, hinnangud ja väärtused on erinevad;
- oskab suhelda ja käituda teisi arvestades ja tehes koostööd, ning sõnastab oma tundeid ja teab, et nende väljendamiseks on erinevaid viise;
- väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;

- teab põhilisi käitumisreegleid, arvestab neid ning kirjeldab, mis on õiglane ja ebaõiglane käitumine;
- väärtustab sõprust ja toetavaid peresuhteid armastuse ning vastastikuse toetuse allikana;
- teab, milline on tervislik eluviis ning kuidas hoida füüsilist ja vaimset tervist, ning väärtustab neid;
- mõistab oma õigust keelduda ennast kahjustavast tegevusest ning teab, kuidas ohuolukorras abi kutsuda;
- kirjeldab, mis on lapse õigused ja kohustused, mõistab vastutust oma tegude eest ning planeerib oma aega ja igapäevaseid tegevusi;
- teab, mis on perekond, kodu, kodukoht ja kodumaa, ning väärtustab neid;
- teab Eesti riigi sümboleid ja lähemaid naaberriike.

Taotletavad pädevused I kooliastmes

Esimese kooliastme lõpus õpilane:

- peab lugu oma perekonnast, klassist ja koolist; on viisakas, täidab lubadusi; teab, et kedagi ei tohi naeruvääristada, kiusata ega narrida; oskab kaaslast kuulata, teda tunnustada;
- tahab õppida, tunneb rõõmu teadasaamisest ja oskamisest, oskab õppida üksi ning koos teistega, paaris ja rühmas, oskab jaotada aega õppimise, harrastustegevuse, koduste kohustuste ning puhkamise vahel;
- teab oma rahvuslikku kuuluvust ning suhtub oma rahvusesse lugupidavalt;
- oskab end häälestada ülesandega toimetulemisele ning oma tegevusi ülesannet täites mõtestada; oskab koostada päevakava ja seda järgida;
- käitub loodust hoidvalt;
- austab oma kodupaika, kodumaad ja Eesti riiki, tunneb selle sümboleid ning täidab nendega seotavaid käitumisreegleid;
- hoiab puhtust ja korda, hoolitseb oma välimuse ja tervise eest ning tahab olla terve;
- oskab ohtlikke olukordi vältida ja ohuolukorras abi kutsuda, oskab ohutult liigelda;
- teab, kelle poole erinevate probleemidega pöörduda, ning on valmis seda tegema.

Inimeseõpetuse ainekava I klassile

Teema	Õppesisu ja mõisted	Taotletavad õpitulemused	Lõiming teiste õppeainetega	Näited praktilistest töödest / IKT rakendamisest ja ülekoollistest projektidest
Mina ja minu pere	Mina. Minu kodu. Koduarmastus. Minu vanemad ja teised sugulased. Töökus. Andestus. Tänu	<ol style="list-style-type: none"> 1) Väärtustab oma kodu. 2) Jutustab oma pere traditsioonidest. 3) Mõistab, et koos tegutsemine liidab inimesi. 4) Mõistab, et teiste inimeste traditsioone tuleb austada. 5) Teab, et peretraditsioonid on tihti seotud rahvakommete ja usuga. 6) Selgitab lähemaid sugulussuhteid 7) Saab aru, et õnnetusi võib juhtuda igaühaga. 8) Kogeb, et maailmas on palju huvitavat ja tänuväärset. 9) Mõistab viisaka käitumise vajalikkust. 	Eesti keel (suuline keelekasutus), muusikaõpetus (vastavateemalised laulud), tööõpetus (kodundus, hubane kodu kui perele oluline väärtus, laua katmine, kaunistamine ja koristamine).	<p>Näited IKT rakendamisest:</p> <ul style="list-style-type: none"> • koostatud slaidiesitluste esitamine – nii õpetaja kui õpilaste tehtud töö esitlemine projektori abil, • filmide ja filmilõikude vaatamine – järgneb nähtu analüüs, • rollimängude etendamine – sellest filmi tegemine, • kirjalike tööde korrektne vormistamine arvestades õigekirja reegleid.
Aeg ja asjad	Aeg. Aja planeerimine. Oma tegevuse kavandamine. Täpsus, lubadused, vastutus Minu oma, tema oma, meie oma. Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste väärtuste seas.	<ol style="list-style-type: none"> 1) Eristab aja kulgu ja seisu. 2) Planeerib oma päevakava. 3) Kirjeldab, kuidas sisustada vaba aega. 4) Väärtustab tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks. 5) Väärtustab lubadustest kinnipidamist. 6) Oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta. 	Eesti keel, matemaatika (ajaühikud, ajaühikute seosed, kell ja kalender), tööõpetus (kodundus, säästlik tarbimine, jäätmete sorteerimine).	<p>Näited ülekoollistest projektidest:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aktused, • ohutusnädal, • kooli spordivõistlused, • matkapäev, • külalisesinejad, • rahvakalendri ja oluliste tähtpäevade tähistamine

		7) Selgitab asjade väärtust. 8) Väärtustab ausust asjade jagamisel.		koolis, • ainealased projektid, • projektipäevad
Mina ja kodumaa	Rahvakalendri tähtpäevad, riikliku kalendri tähtpäevad.	1) Teab tähtsamaid kirikukalendri ja riikliku kalendri tähtpäevi. 2) Kirjeldab mardi- ja kadripäeva rahvakombeid. 3) Teab, et jõulude ajal tähistatakse Jeesuse sünni. 4) Väärtustab Eestit, oma kodumaad.	Eesti keel, muusikaõpetus (teemakohased laulud, laulu- ja ringmängud, regivärss, liisusalmid, eesti rahvalaulud ja -pillid), kunstiõpetus (eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö), kehaline kasvatus (Eesti traditsioonilised laulumängud ja pärimustantsud).	
Mina ja tervis	Tervis. Tervislik eluviis, tervislik käitumine. Ravimid.	1) Kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda. 2) Kirjeldab tervet ja haiget inimest. 3) Saab aru, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige. 4) Teab, et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud. 5) Teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi.	Eesti keel, loodusõpetus (inimene, inimese meeled), muusikaõpetus (teemakohased laulud), tööõpetus (kodundus), kehaline kasvatus (hügieenireeglid sportides, ilmastikule vastav riietus).	

Inimeseõpetuse ainekava II klassile

Teema	Õppesisu ja mõisted	Taotletavad õpitulemused	Lõiming teiste õppeainetega	Näited praktilistest töödest / IKT rakendamisest ja ülekoolilistest projektidest
Mina	Mina. Minu erinevused ja sarnasused teiste inimestega. Iga inimese väärtus. Viisakas käitumine.	1) Kirjeldab oma välimust, huve ja tegevusi, mida talle meeldib teha. 2) Väärtustab iseennast ja teisi, oma kodu ja peret. 3) Jutustab oma pere traditsioonidest. 4) Kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad. 5) Teab, mille poolest sarnanevad ja eristuvad erinevad sugupooled. 6) Mõistab viisaka käitumise vajalikkust.	Eesti keel (suuline keelekasutus), muusikaõpetus (vastavateemalised laulud), tööõpetus (kodundus, hubane kodu kui perele oluline väärtus, laua katmine, kaunistamine ja koristamine).	Näited IKT rakendamisest: <ul style="list-style-type: none"> koostatud slaidiesitluste esitamine – nii õpetaja kui õpilaste tehtud töö esitlemine projektori abil, filmide ja filmilõikude vaatamine – järgneb nähtu analüüs, rollimängude etendamine – sellest filmi tegemine, kirjalike tööde korrektne vormistamine arvestades õigekirja reegleid. Näited ülekoolilistest projektidest: <ul style="list-style-type: none"> aktused, ohutusnädal, kooli spordivõistlused, matkapäev, külalisesinejad, rahvakalendri ja oluliste tähtpäevade tähistamine koolis, ainealased projektid, projektipäevad
Mina ja tervis	Tervis. Terve ja haige inimene. Arsti juures Ravimid. Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus ning liikumine ja sport. Keha puhtus ja selle eest hoolitsemine. Abi saamise võimalused. Esmabi	1) Kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda. 2) Kirjeldab tervet ja haiget inimest. 3) Teab, kas haigused on nakkuslikud või mitte. 4) Saab aru, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige. 5) Teab, et ravimid võivad olla tervisele ohtlikud. Demonstreerib lihtsamaid esmaabivõtteid. 6) Teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi. 7) Mõistab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport.	Eesti keel, loodusõpetus (inimene, inimese meeled), muusikaõpetus (teemakohased laulud), tööõpetus (kodundus), kehaline kasvatus (hügieenireeglid sportides, ilmastikule vastav riietus).	
Mina ja minu pere	Kodu.	1) Kirjeldab, mille poolest pered	Eesti keel (suuline	

	<p>Koduarmastus. Kodu traditsioonid. Kodutus. Lastekodu. Turvakodu. Perekond. Erinevad pered. Uus pereliige. Vanavanemad ja teised sugulased. Sugupuu. Pereliikme lahkumine ja lein. Pereliikmete tegevus ja rollid. Kodused tööd. Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne. Vanemate ja teiste inimeste töö. Koduümbrus. Naabrid ja naabruskond Võõras ümbrus ja võõraga kaasaminek. Ohud kodus ja koduümbruses.</p>	<p>erinevad ja sarnanevad. 2) Väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres. 3) Teab oma kohustusi peres. 4) Selgitab lähemaid sugulussuhteid. 5) Kirjeldab pereliikmete erinevaid rolle kodus. 6) Teab inimeste erinevaid töid ja töökohti. 7) Teab, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes. 8) Oskab jutustada oma pere traditsioonidest. 9) Oskab tänaval liigelda, ületada sõiduteed ohutult. 10) Kirjeldab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti. 11) Väärtustab toetavaid peresuhteid ja kodu.</p>	<p>keelekasutus), muusikaõpetus (vastavateemalised laulud), tööõpetus (kodundus, hubane kodu kui perele oluline väärtus, laua katmine, kaunistamine ja koristamine)</p>	
Mina: Aeg ja asjad	<p>Aeg. Aja planeerimine. Oma tegevuse kavandamine. Täpsus, lubadused, vastutus. Hinnangu andmine oma tegevusele. Minu oma, tema oma,</p>	<p>1) Eristab aja kulgu ja seisu. 2) Oskab koostada päevakava, väärtustada aktiivset vaba aja veetmist. 3) Väärtustab tegevusi, mis on positiivsete tunnete allikaks. 4) Selgitab asjade väärtust. 5) Oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et seda ei tohi loata võtta.</p>	<p>Aeg. Aja planeerimine. Oma tegevuse kavandamine. Täpsus, lubadused, vastutus. Hinnangu andmine oma tegevusele. Minu oma, tema oma, meie oma. Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste</p>	

	meie oma. Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste väärtuste seas. Suhtumine asjadesse ja teiste töösse. Kokkuvõid	6) Väärtustab ausust asjade jagamisel.	väärtuste seas. Suhtumine asjadesse ja teiste töösse. Kokkuvõid
Teater ja kino	Teater, etendus, näitleja, publik, kava, mängukava, kino, film	1) Väärtustab teatrit ja kino, mõistab viisaka käitumise vajalikkust.	Eesti keel, muusikaõpetus.
Sõbrad /sõprus	Sõprus, sõbrad, tsitaat.	1) Väärtustab sõpru, üksteise abistamist ja teineteisega arvestamist	Eesti keel, kehaline kasvatus (liikumismängud, sõbralik ja kaaslasti toetav suhtumine).
Mina ja kodumaa	Eesti – minu kodumaa. Kodukoht. Kodukoha ja Eesti riigi tuntud inimesed. Rahvakalendri tähtpäevad. Eesti rikkus.	1) Kirjeldab jõulupühade rahvakombeid. 2) Selgitab skeemi järgi haldusüksuste seoseid oma kodukohas. 3) Leiab Euroopa kaardilt Eesti ja tema naaberriigid. 4) Nimetab Eesti rahvuslikke ja riiklikke sümboleid. 5) Kirjeldab Eestis elavate rahvuste tavasid ja kombeid ning austab neid. 6) Väärtustab oma kodumaad.	Eesti keel, muusikaõpetus (teemakohased laulud, laulu- ja ringmängud, regivärss, liisusalmid, eesti rahvalaulud ja -pillid), kunstiõpetus (eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö), kehaline kasvatus (Eesti traditsioonilised laulumängud ja pärimustantsud).

Inimeseõpetuse ainekava III klassile

Teema	Õppesisu ja mõisted	Taotletavad õpitulemused	Lõiming teiste õppeainetega	Näited praktilistest töödest/ IKT rakendamisest ja ülekooolilistest projektidest
Mina Mina. Mina ja endasse suhtumine. Igaühe individuaalsus ja väärtuslikkus. Lapse turvalisus.	Erinevused, kehaosad. Omadused, enesehinnang, ebakindlus.	1) Selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust. Võrdleb oma välimust, huve ja tugevusi kaasõpilaste omadega. 2) Väärtustab inimese õigust olla erinev.	Eesti keel ja kirjandus, loodusõpetus (inimene)	<p>Näited IKT rakendamisest</p> <ul style="list-style-type: none"> koostatud slaidiesitluste esitamine – nii õpetaja kui õpilaste tehtud töö esitlemine projektori abil: filmide ja filmilõikude vaatamine – järgneb nähtu analüüs, rollimängude etendamine – sellest filmi tegemine, kirjalike tööde korrektne vormistamine arvestades õigekirja reegleid. <p>Näited ülekooolilistest projektidest:</p> <ul style="list-style-type: none"> aktused, ohutusnädal, kooli spordivõistlused matkapäev, külalisesinejad, rahvakalendri ja oluliste tähtpäevade tähistamine koolis, ainealased projektid, projektipäevad
Lapse õigused ja kohustused.	Õigus, kohustus.	1) Nimetab enda õigusi ja kohustusi. 2) Teab, et õigustega kaasnevad kohustused	Eesti keel ja kirjandus.	
Mina ja tervis Vaimne ja füüsiline tervis. Tervislik eluviis Liikumine ja tervis. Tervislik toitumine.	(Eba)tervislik toit, sportimine. Hooldamine keha eest, kuidas olla terve	1) Eristab vaimset ja füüsilist tervist. 2) Kirjeldab seoseid tervise hoidmise viiside vahel: mitmekesine toitumine, uni ja puhkus ning liikumine. 3) Väärtustab tervislikku eluviisi.	Loodusõpetus (inimese välisehituse kirjeldus), matemaatika (kaalumise, mõõtmine), kehaline kasvatus (liikumise vajalikkus ja mõju inimesele, toiduvajadus sõltuvalt kehalisest aktiivsusest), loodusõpetus (inimene, tervislik toitumine, hügieen).	
Ohud tervisele ja toimetulek ohuolukorras	Liiklemine, reeglite vajalikkus.	1) Kirjeldab olukordi ja toob näiteid, kuidas keelduda tegevusest, mis kahjustab tema tervist. 2) Nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral	Loodusõpetus (inimene: inimese elukeskkond).	
Mina ja meie Minu ja teiste vajadused. Sõbrad ja sõpruse hoidmine.	Vajadused, ei-ütlemine. Sõprus, sõpruse hoidmine. Tüli, tülitsemine	1) Nimetab inimese eluks vajalikke olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega. 2) Kirjeldab omadusi, mis peavad	Loodusõpetus (inimene), eesti keel ja kirjandus, kunstiõpetus (eneseväljendust toetav	

<p>Sallivus. Üksteise eest hoolitsemine ja teiste abistamine. Ausus ja õiglus. Leppimine. Vabandamine.</p>		<p>olema heal sõbral, ning hindab ennast nende omaduste järgi. 3) Väärtustab sõprust. 4) Väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist. 5) Väärtustab leppimise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes</p>	<p>teemakohane loovtöö).</p>	
<p>Oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine. Oskus panna end teise inimese olukorda. Keeldumine kahjulikust tegevusest.</p>		<p>1) Nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus need tekivad, ning leiab erinevaid viise nendega toimetulekuks. 2) Teab abi saamise võimalusi kiusamise ja vägivalda korral. 3) Mõistab, et kiusamine on mitteaktsepteeritud käitumine. 4) Demonstreerib õpitu olukorras, kuidas keelduda ennast kahjustavast tegevusest.</p>	<p>Eesti keel ja kirjandus, kunstiõpetus (eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö), loodusõpetus (inimene).</p>	
<p>Minu hea ja halb käitumine. Südametunnistus. Käitumisreeglid. Minu käitumise mõju ja tagajärjed. Vastutus. Liiklusreeglid.</p>		<p>1) Eristab enda head ja halba käitumist. 2) Kirjeldab oma sõnadega, mida tähendab vastustundlikkus ja südametunnistus. 3) Nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust. 4) Kirjeldab oma käitumise tagajärge ja annab neile hinnangu. 5) Teab liikluseeskirja, mis tagab tema turvalisuse, ning kirjeldab, kuidas käituda turvaliselt liikluses.</p>	<p>Eesti keel ja kirjandus, tööõpetus (laua katmine, kaunistamine ja koristamine, viisakas käitumine, säästlik tarbimine, jäätmete sortimine), kehaline kasvatus (ohutu liikumise/liiklemise juhised õpilasele, käitumisreeglid kehalise kasvatuses tunnis).</p>	

Mäng ja töö. Õppimine. Kohusetunne ja vastutus. Meeskonnatöö. Tööjaotus.		<ol style="list-style-type: none"> 1) Eristab tööd ja mängu. 2) Selgitab enda õppimise eesmärgid ja toob näiteid, kuidas aitab õppimine igapäevaelus paremini hakkama saada. 3) Teab tegureid, mis soodustavad või takistavad keskendumist õppimise ajal, ning kirjeldab oma tegevuse planeerimist nädalas, väärtustades vastutust. 4) Väärtustab lubadustest kinnipidamist ja vastutust. 5) Teab, kuidas olla hea kaaslane ning kuidas teha koostööd. 	Eesti keel ja kirjandus, tööõpetus (rühmatöös ülesannete täitmine, ühiselt ideede genereerimine, üksteise arvamuste arvestamine ja kaaslaste abistamine), kunstiõpetus (eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö), kehaline kasvatus (liikumine/sportimine üksi ja koos kaaslastega).	
Mina: Teave ja asjad Teave ja teabeallikad ning nende kasutamine. Reklaami mõju. Turvaline käitumine meediakeskkonnas.	Teabeallikad, informatsioon.	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kirjeldab erinevate meeltega tajutavaid teabeallikaid. 2) Selgitab, kuidas võivad reklaamid mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid. 	Eesti keel ja kirjandus, loodusõpetus (inimese meeled ja avastamine).	
Raha. Raha teenimine, kulutamine, laenamine. Vastutus. Oma kulutuste planeerimine.	Raha, kulutamine, säästmine, kokkuhoid, kogumine.	<ol style="list-style-type: none"> 1) Teab, et raha eest saab osta asju ja teenuseid ning seda, et raha teenitakse tööga. 2) Mõistab oma vastutust asjade hoidmise ja laenamise eest. 3) Selgitab, milleks kasutatakse raha ning mis on raha teenimine, hoidmine, kulutamine ja laenamine. 4) Kirjeldab, milliseid vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja 	Matemaatika (käibivad rahaühikud, rahaühikute seosed), loodusõpetus (asjad ja materjalid).	

		säästes.		
Mina ja kodumaa Küla, vald, linn, maakond	Vabariigi sümbolid, ajalugu, naaberriigid. Valitsus, president, riigikogu. Politsei, seadused, piirivalve, kaitsevägi.	1) Selgitab skeemi järgi haldusüksuste seoseid oma kodukohas.	Loodusõpetus (Eesti kaart, maakondade märkimine kaardile, õppekäik kodukohta), tööõpetus (oma maakonna rahvuslikud mustrid ja motiivid)	
Eesti teiste riikide seas. Naaberriigid.	Kultuur, inimesed	1) Leiab Euroopa kaardilt Eesti ja tema naaberriigid	Loodusõpetus (Eesti kaart, Euroopa Liidu kaart).	
Eesti vabariigi ja kodukoha sümbolid.		1) Nimetab Eesti rahvuslikke ja riiklikke sümboleid.	Kehaline kasvatus (Eesti traditsioonilised laulumängud ja pärimustantsud), muusikaõpetus (Eesti rahvalaulud ja rahvapillid), loodusõpetus (kodukoha elurikkus ja maastikuline mitmekesisus).	
Erinevate rahvaste tavad ja kombed. Sallivus	Erinevad kultuurid ja rahvused Eestis. Tavad, kombed ja tähtpäevad.	1) Kirjeldab Eestis elavate rahvaste tavasid ja kombeid ning austab neid. 2) Väärtustab oma kodumaad	Kehaline kasvatus (Eesti traditsioonilised laulumängud ja pärimustantsud), muusikaõpetus (Eesti rahvalaulud ja rahvapillid), loodusõpetus (kodukoha elurikkus ja maastikuline mitmekesisus)	

II kooliaste

Kooliastme õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

- kirjeldab enesehinnangu, enesekontrolli ning eneseanalüüsi võimalusi ja olulisust igapäevasuhetes, väärtustab inimeste erinevusi ning oskab teistega arvestada, demonstreerides seda õpisisituatsioonis;
- väärtustab enda ja teiste positiivseid iseloomujooni ja omadusi ning sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikana;
- väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet ning kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus: üksteise aitamist, jagamist, hoolitsemist ja koostööd;
- kirjeldab, millised kehalised ja emotsionaalsed muutused toimuvad murdeas, aktsepteerides nende individuaalsust;
- kirjeldab ja selgitab konfliktide võimalikke põhjusi ning oskab eristada tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahenduse viise; demonstreerib, kuidas õpisisituatsioonis tõhusalt verbaalselt oma tundeid väljendada, aktiivselt kuulata ja kehtestavalt käituda;
- kirjeldab, mis on füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis, ning arvestab tervisliku eluviisi komponente igapäevaelus;
- kirjeldab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske ja väärtustab tervislikku elu uimastiteta; demonstreerib õpisisituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest;
- teab ja oskab õpisisituatsioonis leida erinevaid lahendusviise otsuste langetamisel; teab, kuidas toimida ohuolukorras, oskab õpisisituatsioonis abi kutsuda ning valdab esmaabivõtteid;
- kirjeldab tegevusi, mis muudavad tema elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks.

Taotletavad pädevused II kooliastmes

Teise kooliastme lõpus õpilane:

- hindab harmoonilisi inimsuhteid, mõistab oma rolli pereliikmena, sõbrana, kaaslasena ja õpilasena; peab kinni kokkulepetest, on usaldusväärne ning vastutab oma tegude eest;
- oskab keskenduda õppeülesannete täitmisele, oskab suunamise abil kasutada eakohaseid õpivõtteid (sealhulgas paaris- ja rühmatöövõtteid) olenevalt õppeülesande iseärasustest;
- väärtustab oma rahvust ja kultuuri teiste rahvuste ning kultuuride seas, suhtub inimestesse eelarvamusteta, tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi ning mõistab kompromisside vajalikkust;
- oskab oma tegevust kavandada ja hinnata ning tulemuse saavutamiseks vajalikke tegevusi valida ja rakendada, oma eksimusi näha ja tunnistada ning oma tegevust korrigeerida;
- oskab oma arvamust väljendada, põhjendada ja kaitsta, teab oma tugevaid ja nõrku külgi ning püüab selgusele jõuda oma huvides;
- oskab leida vastuseid oma küsimustele, hankida erinevatest allikatest vajalikku teavet, seda tõlgendada, kasutada ja edastada; oskab teha vahet faktil ja arvamusel;
- tunnetab end oma riigi kodanikuna ning järgib ühiskonna norme;
- väärtustab tervislikke eluviise, on teadlik tervist kahjustavatest teguritest ja sõltuvusainete ohtlikkusest;

Inimeseõpetuse ainekava V klassile

Teema	Õppesisu ja mõisted	Taotletavad õppetulemused	Lõiming teiste õppeainetega	Näited praktilistest tööst/ IKT rakendamisest ja ülekoollistest projektidest
Tervis	Tervise olemus: füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis. Tervisenäitajad. Tervist mõjutavad tegurid. Hea ja halb stress. Keha reaktsioonid stressile. Pingete maandamise võimalused.	1) Kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtuvalt. 2) Teab enda põhilisi tervisenäitajaid: kehakaalu ja kehapiikkust, kehatemperatuuri, pulsisagedust ning enesetunnet. 3) Nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele. 4) Eristab põhilisi organismi reaktsioone stressi korral ning kirjeldab nendega toimetuleku võimalusi. 5) Väärtustab oma tervist.	Kehaline kasvatus (kehaline aktiivsus ja selle vormid, tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted), eesti keel (suuline ja kirjalik eneseväljendusoskus, verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine), loodusõpetus (tervislik elukeskkond).	Näited IKT rakendamisest: <ul style="list-style-type: none"> • osalemine koolimeedia projektides, • koostatud slaidiesitluste esitamine – nii õpetaja kui õpilaste tehtud töö esitlemine projektori abil, • filmide ja filmilõikude vaatamine – järgneb nähtu analüüs, • rollimängude etendamine – sellest filmi tegemine, • kirjalike tööde korrektne vormistamine arvestades õigekirja reegleid. <p>Näited ülekoollistest projektidest:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aktused, • ohutusnädal, • kooli spordivõistlused, • matkapäev • külalisesinejad • rahvakalendri ja oluliste tähtpäevade tähistamine koolis,
Tervislik eluviis	Tervisliku eluviisi komponendid. Tervislik toitumine. Tervisliku toitumise põhimõtted. Toitumist mõjutavad tegurid. Kehaline aktiivsus. Kehalise aktiivsuse vormid. Tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted. Päevakava ning	1) Oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus. 2) Koostab endale tervisliku toidumenüü ja analüüsib seda, lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest. 3) Kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid.		

	töö ja puhkuse vaheldumine. Uni.	<p>4) Selgitab, kuidas on toitumine seotud tervisega</p> <p>5) Kirjeldab tegureid, mis mõjutavad inimese toiduvalikut.</p> <p>6) Teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid.</p> <p>7) Oskab hinnata oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest.</p> <p>8) Hindab ja oskab planeerida kehalise aktiivsuse piisavust oma igapäevategevustes.</p> <p>9) Väärtustab tervislikku eluviisi.</p>		<ul style="list-style-type: none"> • ainealased projektid, • projektipäevad
Murdeiga ja kehalised muutused	Murdeiga inimese elukaares. Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas. Kehaliste muutuste erinev tempo murdeas. Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine. Suguline küpsus ja soojätkamine	<p>1) Kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega.</p> <p>2) Aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda.</p> <p>3) Teab, et murdeiga on varieeruv ning igapäev oma arengutempo.</p> <p>4) Teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega.</p>		
Turvalisus ja riskikäitumine	Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues. Eakaaslaste ja meedia mõju tervisele ning ohukäitumise alaseid valikuid tehes; iseenda vastutus.	<p>1) Kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid.</p> <p>2) Selgitab, miks liikluseeskiri on kohustuslik kõigile ning kirjeldab, kuidas seda järgida.</p> <p>3) Teab, et õnnetuse korral ei tohi</p>		

	<p>Vahendatud suhtlemine. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud situatsioonides. Valikud ja vastutus seoses uimastitega. Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seonduvad riskid tervisele.</p>	<p>enda elu ohtu seada ning kuidas abi kutsuda.</p> <p>4) Nimetab meediast tulenevaid riske oma käitumisele ja suhetele.</p> <p>5) Suheldes meedia vahendusel, mõistab vahendatud suhtlemise olemust ning vastutust oma sõnade ja tegude eest.</p> <p>6) Väärtustab turvalist ja ohutut käitumist.</p> <p>7) Demonstreerib õpitu situatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ja teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus.</p> <p>8) Kirjeldab tubaka ja alkoholi tarbimise kahjulikkust mõju inimese organismile.</p> <p>9) Väärtustab mitmekesist positiivset ja tervislikku elu uimastiteta.</p>		
<p>Haigused ja esmaabi</p>	<p>Levinumad laste ja noorte haigused. Nakkus- ja mittenakkushaigused. Haigustest hoidumine. HIV, selle levikuteed ja sellest hoidumise võimalused. AIDS.</p>	<p>1) Oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittenakkushaigusi.</p> <p>2) Selgitab ja toob näiteid, kuidas haigusi ravitakse meditsiiniliste ja rahvameditsiini vahenditega.</p>		

	<p>Esmaabi põhimõtted. Esmaabi erinevates olukordades. Käitumine õnnetusjuhtumi korral.</p>	<p>3) Teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest.</p> <p>4) Kirjeldab, kuidas ennast ja teisi inimesi abistada õnnetusjuhtumi korral.</p> <p>5) Teab, kuidas toimida turvaliselt ohuolukorras ja abi kutsuda, ning demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus, peapõrutus, palavik, päikesepiste).</p> <p>6) Nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid praktikas kasutada.</p> <p>7) Väärtustab enda ja teiste inimeste elu</p>		
<p>Keskkond ja tervis</p>	<p>Tervislik elukeskkond. Tervislik õpikeskkond. Tervis heaolu tagajana</p>	<p>1) Kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskkonnast.</p> <p>2) Eristab tegureid, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks või mitteturvaliseks ja tervist kahjustavaks.</p> <p>3) Kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele.</p>		

Inimeseõpetuse ainekava VI klassile

Teema	Õppesisu ja mõisted	Taotletavad õppetulemused	Lõiming teiste õppeainetega	Näited praktilistest tööst/ IKT rakendamisest ja ülekoollistest projektidest
Mina ja suhtlemine	Enesesse uskumine. Enesehinnang. Eneseanalüüs. Enesekontroll. Oma väärtuste selgitamine.	1) Analüüsib enda iseloomujooni ja – omadusi, väärtustades positiivseid jooni ja omadusi. 2) Mõistab, mis mõjutab enesehinnangut ning kuidas see kujuneb. 3) Mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonid oma käitumise kontrolli, saades hakkama vihaga ja teiste emotsioonidega. 4) Oskab selgitada ja põhjendada oma väärtusi seoses eneseanalüüsiga	Kehaline kasvatus (kehaline aktiivsus ja selle vormid, tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted), eesti keel (suuline ja kirjalik eneseväljendusoskus, verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine, loodusõpetus (tervislik elukeskkond).	Näited IKT rakendamisest: <ul style="list-style-type: none"> koostatud slaidiesitluste esitamine – nii õpetaja kui õpilaste tehtud töö esitlemine projektori abil filmide ja filmilõikude vaatamine – järgneb nähtu analüüs, rollimängude etendamine – sellest filmi tegemine, kirjalike tööde korrektne vormistamine arvestades õigekirja reegleid.
Suhtlemine teistega	Minu ja teiste vajadused. Vajaduste hierarhia. Suhtlemise komponendid. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. Aktiivne kuulamine. Tunnete väljendamine. Eneseavamine. Eelarvamused. Kehtestav, agressiivne ja alistuv	1) Tunneb ära enda ja teiste inimeste põhilised vajadused ning teadvustab neid. 2) Teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust. 3) Eristab verbaalset ja mitteverbaalset suhtlemist. 4) Kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele		Näited ülekoollistest projektidest: <ul style="list-style-type: none"> aktused, ohutusnädal, kool spordivõistlused, matkapäev, külalisesinejad, rahvakalendri ja oluliste tähtpäevade tähistamine koolis,

	käitumine. „Ei” ütlemine seoses ennast ja teisi kahjustava käitumisega.	<p>suhtlemisele.</p> <p>5) Demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise võtteid.</p> <p>6) Mõistab eneseavamise mõju suhtlemisel.</p> <p>7) Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas väljendada oma tundeid verbaalselt, säilitades ja tugevdades suhteid.</p> <p>8) Teadvustab eelarvamuse mõju suhtlemisele igapäevaelus ja toob selle kohta näiteid.</p> <p>9) Eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele.</p> <p>10) Teab, et „ei” ütlemine on oma õiguste eest seismine, ning oskab partnerit arvestavalt öelda „ei” ennast ja teisi kahjustava käitumise korral ning aktsepteerib partneri ”ei” ütlemist ennast ja teisi kahjustava käitumise korral.</p> <p>11) Väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse</p>		<ul style="list-style-type: none"> • ainealased projektid, • projektipäevad
Suhted teistega	<p>Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine.</p> <p>Sallivus enda ja teiste vastu.</p> <p>Hoolivus. Sõprussuhted.</p> <p>Usaldus suhtes. Empaatia.</p> <p>Vastutus suhetes. Kaaslaste</p>	<p>1) Kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine) toimimist igapäevaelus.</p> <p>2) Oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta.</p>		

	<p>mõju ja surve. Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine. Isikuseärasused. Soolised erinevused. Erivajadustega inimesed</p>	<p>3) Väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist. 4) Eristab inimeste erinevaid rolle suhetes ning nende muutuvat iseloomu. 5) Demonstreerib õpituatsioonis oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast. 6) Tähtsustab oskust panna end teise inimese olukorda ja mõista tema tundeid ning väärtustab empaatilist suhtlemist. 7) Väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat. 8) Kirjeldab kaaslaste rühma arvamuste, valikute ja käitumise mõju ning surve tagajärgi. 9) Mõistab isikuseärasusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.</p>		
Konfliktid	<p>Konfliktide olemus ja põhjused. Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed.</p>	<p>1) Selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktsepteerib konflikte kui osa elust. 2) Teab, eristab ja kirjeldab efektiivseid ning mitteefektiivseid konflikti lahendamise viise. 3) Kasutab õpituatsioonis konflikte lahendades tõhusaid viise ning väärtustab neid</p>		
Otsustamine ja probleemilahendus	<p>Otsustamine ja probleemide lahendamine. Erinevate käitumisviiside leidmine</p>	<p>1) Teab ja oskab õpituatsioonis otsuseid langetades leida erinevaid lahendusviise.</p>		

	<p>probleeme lahendades. Tagajärgede arvestamine probleemilahenduses. Vastutus otsustamisel</p>	<p>2) Kirjeldab otsustades erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid. 3) Mõistab otsustades lahendusviiside lühi- ja pikaajalisi tagajärgi. 4) Selgitab ja kirjeldab eri situatsioonidesse sobiva parima käitumisviisi valikut. 5) Väärtustab vastutuse võtmist otsuseid langetades</p>		
<p>Positiivne mõtlemine</p>	<p>Positiivne mõtlemine. Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine</p>	<p>1) Nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi. 2) Väärtustab positiivset mõtlemist</p>		

AJALUGU

Õppesisu ja õpitulemused II kooliastmes

Õppe ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

- tunneb huvi mineviku vastu;
- tunneb oma kodukoha ajalugu, Eesti ajalugu, Euroopa ning maailma ajalugu ajastut kõige enam iseloomustavate sündmuste, protsesside ja isikute kaudu;
- väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning oma rolli kultuuripärandi säilitajana ja edasikandjana;
- leiab, üldistab, tõlgendab, kasutab ja hindab kriitiliselt ajalooteavet;
- kasutab ajaloo põhimõisteid õiges kontekstis, eristab ajaloofakti tõlgendusest ja arvamusest, näeb ja sõnastab probleeme ning esitab neist lähtudes küsimusi ja pakub lahendusteid;
- mõistab põhjuse-tagajärje, sarnasuse-erinevuse ja järjepidevuse olemust ning hindab allikate usaldusväärsust ajaloosündmusi ja - protsesse ning ajaloolist keskkonda analüüsides;
- tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi, kujundab ning põhjendab oma arvamust, analüüsib ja hindab oma tegevust;
- tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike ja teabeallikaid, väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kasutab õppetegevuses IKT vahendeid;
- väljendab oma teadmisi kirjalikult korrektselt vormistatuna korrektses õigekirjas.

II kooliastme õpitulemused

Teise kooliastme lõpus õpilane:

- kasutab asjakohaselt aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase aeg, muinasaeg, vanaaeg, sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number;
- tunneb mõningaid iseloomulikke sündmusi kodukoha ja Eesti ajaloost ning seostab neid omavahel;
- teab mõnda ajaloolist asumit, selle tekkimise ja kujunemise põhjusi;
- hindab materiaalselt keskkonda kui ajaloosündmuste peamist kandjat;
- toob näiteid muinasaja ja vanaaja kohta;
- mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning esitab näiteid erinevate kultuurivaldkondade kohta;
- mõistab, et ajaloosündmustel ja –nähtustel on põhjused ja tagajärjed, ning loob lihtsamaid seoseid mõne sündmuse näitel;
- teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega ja hindab neid kriitiliselt;
- väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava, lühijuttu ja kirjeldust ning kasutab ajalookaarti.

Taotletavad pädevused II kooliastmes

Teise kooliastme lõpus õpilane:

- hindab harmoonilisi inimsuhteid, mõistab oma rolli ühiskonnaliikmena; peab kinni kokkulepetest, on usaldusväärne ning vastutab oma tegude eest;
- oskab keskenduda õppeülesannete täitmisele, oskab suunamise abil kasutada eakohaseid õpivõtteid;
- väärtustab oma rahvust ja kultuuri teiste rahvuste ning kultuuride seas, suhtub inimestesse eelarvamusteta, tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi ning mõistab kompromisside vajalikkust;
- oskab oma tegevust kavandada ja hinnata ning tulemuse saavutamiseks vajalikke tegevusi

- valida ja rakendada, oma eksimusi näha ja tunnistada ning oma tegevust korrigeerida;
- oskab oma arvamust väljendada, põhjendada ja kaitsta, teab oma tugevaid ja nõrku külgi ning püüab selgusele jõuda oma huvides;
 - oskab mõtestatult kuulata ja lugeda eakohaseid tekste, luua eakohasel tasemel keeleliselt korrektseid ning suhtlussituatsioonile vastavaid suulisi ja kirjalikke tekste ning mõista suulist kõnet;
 - oskab kasutada arvutit ja internetti suhtlusvahendina ning oskab arvutiga vormistada tekste;
 - oskab leida vastuseid oma küsimustele, hankida erinevatest allikatest vajalikku teavet, seda tõlgendada, kasutada ja edastada; oskab teha vahet faktil ja arvamusel;
 - väljendab oma teadmisi kirjalikult korrektse vormistuse ja õigekirjaga.

Ajaloo ainekava V klassile

Teema	Õppesisu ja mõisted	Taotletavad õppetulemused	Lõiming teiste õppeainetega	Näited praktilistest tööst/ IKT rakendamisest ja ülekoollistest projektidest
Ajaarvamine	Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajaloo perioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine; • kirjeldab mõnda minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus; • leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; • väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu; • kasutab ajalookaarti 	<p>Matemaatika: rooma ja araabia numbrid, positiivsed ja negatiivsed arvud</p> <p>Loodusõpetus: informatsiooni leidmine kaardilt</p>	<p>Praktiliste tööde näited:</p> <ul style="list-style-type: none"> • arheoloogiliste kaevamiste harjutamine, • mälestuste kogumine, • ajalookaartide joonistamine, • koolimaja/ ajalooklassi kaunistamine omavalmistatud ajalooliste esemete koopiatega, • keraamikaklassi kasutamine ajalooliste esemete koopiate tegemiseks. <p>Näited IKT rakendamisest:</p> <ul style="list-style-type: none"> • koostatud slaidiesitluste esitamine – nii õpetaja kui õpilaste tehtud töö esitlemine projektori abil, • filmide ja filmilõikude vaatamine – järgneb nähtu analüüs, kopeerimine vms, • ajaloosündmuste etendamine – sellest filmi tegemine. <p>Näited ülekoollistest projektidest:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rahvakalendri päevade tähistamine koolis (mardipäev, kadripäev jm) – nende ajaloolise tausta sidumine koolis
Ajalooallikad	Ajalugu ja ajalooallikad. Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv.	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest; • töötab lihtsamate allikatega; • kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas. 	<p>Eesti keel ja kirjandus: väljendusoskus kirjalikult ja suuliselt, tekstide lugemine ja mõistmine, õigekeelsus, teksti analüüs, tööde vormistamine.</p> <p>Matemaatika: ajaarvamine, ressursside planeerimine, matemaatiline</p>	<p>Näited ülekoollistest projektidest:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rahvakalendri päevade tähistamine koolis (mardipäev, kadripäev jm) – nende ajaloolise tausta sidumine koolis

			kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine, põhjendamine ja tõestamine, loogiline arutelu.	korraldatavaga, <ul style="list-style-type: none"> vabariigi aastapäeva tähistamine koolis – ajaloolise tausta sidumine tähtpäeva tänapäevase tähistamisega, kodanikupäev – ametid läbi aegade.
Eluolu	Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.	Õpilane: <ul style="list-style-type: none"> kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu; leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu; kasutab ajalookaarti 	Eesti keel ja kirjandus: väljendusoskus kirjalikult ja suuliselt, tekstide lugemine ja mõistmine, õigekeelsus, teksti analüüs, tööde vormistamine Kunstiõpetus: kunstistiilid, arhitektuur, maal, riietus ja mood	
Ajaloosündmused ja ajaloolised isikud	Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas õpetaja valikul	Õpilane: <ul style="list-style-type: none"> kirjeldab mõnda minevikusündmust, inimeste eluolu minevikus; leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu; kasutab ajalookaarti 	Eesti keel ja kirjandus: väljendusoskus kirjalikult ja suuliselt, tekstide lugemine ja mõistmine, õigekeelsus, teksti analüüs, tööde vormistamine. Loodusõpetus: Eesti- ja maailmakaart (poliitiline kaart,	

			maailmamered, ookeanid, suuremad jõed, järved)	
--	--	--	--	--

Ajaloo ainekava VI klassile

Teema	Õppesisu ja mõisted	Taotletavad õppetulemused	Lõiming teiste õppeainetega	Näited praktilistest tööd/ IKT rakendamisest ja ülekoollistest projektidest
<p>Muinasaeg</p> <p>Aeg ja ajaarvamine, muinas- ja vanaaja periodiseerimine</p> <p>Ajalugu ja ajalooallikad, kuidas allikmaterjale tõlgendada</p> <p>Muinasaja arengujärgud ja nende üldiseloostus</p>	<p>Aeg ja ajaarvamine, muinasja vanaaja periodiseerimine.</p> <p>Ajalugu ja ajalooallikad.</p> <p>Allikmaterjalide tõlgendamine.</p> <p>Muinasaja arengujärgud ja nende üldiseloostus: kiviaja inimese tegevusalad, põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng, metallide kasutusele võtmine, Eesti muinasaja üldiseloostus, Pulli, Kunda.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid;</p> <p>2) näitab kaardil ja põhjendab, miks ja mis piirkondades sai alguse põlluharimine;</p> <p>3) teab, missuguseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine;</p> <p>4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus, sugukond, hõim; kammkeraamika, nõrkeraamika, alepõld, põlispõld, kivistkalme, tarandkalme;</p> <p>5) teab, et Eesti esimesed asustusala olid Pulli ja Kunda inimasula, ning näitab neid kaardil</p>	<p>Matemaatika: rooma ja araabia numbrid, positiivsed ja negatiivsed arvud</p> <p>Loodusõpetus: informatsiooni leidmine kaardilt, aed ja põld elukeskkonnana</p> <p>Tehnoloogia-õpetus: tehnika areng ajastute kaudu, lähtudes materjalidest ja töötlusviisidest</p> <p>Loodusõpetus: põlluharimise esimesed piirkonnad kaardil, kiviaja asulad Eesti alal</p>	<p>Praktiliste tööde näited:</p> <ul style="list-style-type: none"> • arheoloogiliste kaevamiste harjutamine, • mälestuste kogumine, • ajalookaartide joonistamine, • koolimaja/ ajalooklassi kaunistamine omavalmistatud ajalooliste esemete koopiatega, • kreaamikaklassi ja tööõpetuse klasside kasutamine ajalooliste esemete koopiate tegemiseks, • matk Eesti muinasaja mälestiste radadel, • muuseumitunnid (nt Ajaloomuuseum, Arheoloogiakeskus TLÜ Ajaloo Instituut jne) <p>Näited IKT rakendamisest:</p> <ul style="list-style-type: none"> • koostatud slaidiesitluste esitamine – nii õpetaja kui õpilaste tehtud töö esitlemine projektori abil;
<p>Vana-Idamaad</p> <p>Vanaaeg</p> <p>Vana-Egiptus</p>	<p>Vanaaja sisu ja üldiseloostus: ajalised piirid, looduslikud olud.</p> <p>Vana-Egiptus, Egiptuse riigikorraldus. Thutmosis III,</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Egiptust ja</p>	<p>Kirjandus: piiblllood, erinevate rahvaste müüdid</p> <p>Kunstiõpetus:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • koostatud slaidiesitluste esitamine – nii õpetaja kui õpilaste tehtud töö esitlemine projektori abil;

<p>Mesopotaamia</p> <p>Lähis-Ida kultuuriruum</p> <p>Iisraeli ja Juuda riik</p> <p>Hiina ja India</p>	<p>Ramses II, Tutanhamon; eluolu, religioon, kultuurisaavutused.</p> <p>Mesopotaamia, sumerite linnriigid, leitud (ratas, potikeder), Hammurabi seadused, eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Hetiitide, pärslaste ja foiniiklaste saavutused. Iisraeli ja Juuda riik, ainujumala usk, Vana Testament. Hiina ja India kultuurisaavutused.</p>	<p>Mesopotaamiat;</p> <p>2) selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldus, kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse ning Mesopotaamia näitel;</p> <p>3) tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiini, matemaatikat, astronoomiat, kirjandust, kujutavat kunsti, Egiptuse püramiide ja Babülioni rippaedu; teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri; 4) teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon; selgitab, mis on Vana Testament; 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid tsivilisatsioon, linnriik, vaarao, mummies, sfinks, tempel, püramiid, preester; 6) teab, kes olid Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon, Hammurabi, Mooses ja Taavet, ning iseloomustab nende tegevust.</p>	<p>keraamika.</p> <p>Skulptuur.</p> <p>Skulptuuride modelleerimine savist. Reljeef.</p> <p>Arhitektuur: püramiidid, templid.</p> <p>Tehnoloogia-õpetus: Tehnika areng; ratas kui pöördeline leiutus inimkonna ajaloos</p>	<ul style="list-style-type: none"> • filmide ja filmilõikude vaatamine – järgneb nähtu analüüs, kopeerimine vms; • ajaloosündmuste etendamine – sellest filmi tegemine; • kuulamistekstide kasutamine. <p>Näited ülekoolilistest projektidest:</p> <ul style="list-style-type: none"> • koolimaja kaunistamine; • vabariigi aastapäeva tähistamine koolis – ajaloolise tausta sidumine tähtpäeva tänapäevase tähistamisega; • kodanikupäev – ametid läbi aegade; • kooli kaunistamine – kunst, arhitektuur
<p>Vana-Kreeka Vanim kõrgkultuur Euroopas</p> <p>Kreeka linnriigid</p> <p>Vana-Kreeka kultuur ja eluolu</p>	<p>Vanim kõrgkultuur Euroopas. Kreeka loodus ja rahvastik, Kreetat ja Mükene kultuur. Kreeka linnriigid.</p> <p>Ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas.</p> <p>Linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale.</p> <p>Aleksander Suure sõjaretk ning maailmariigi tekkimine. Vana-</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Egeuse merd, Vahemerd, Ateenat ja Spartat ning kirjeldab riigi laienemist hellenismi perioodil;</p> <p>2) teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreetat Mükene kultuurist;</p> <p>3) tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateenas ja Sparta näitel ning võrdleb neid kirjelduse põhjal;</p>	<p>Kirjandus: teater (teatri algus, lava paiknemine, tragöödia ja komöödia, esimesed näidendid), müüdid, eepos (Ilias, Odüsseia) Kehaline kasvatus: olümpiamängud (võistlusteks valmistumine, olümpiaalad</p>	

	<p>Kreeka kultuur ja eluolu, kultuur ja religioon Hellase maailma ühendajana, olümpiamängud, religioon ja mütoloogia, Homerose kangelaseepika, ajalookirjutus, Herodotos, teater, kunst, arhitektuur (Ateena akropol), skulptuur, vaasimaal, hellenite igapäevaelu, hellenistlik kultuur, Vana-Kreeka kultuuri tähtsus.</p>	<p>4) kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport; 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik; 6) teab, kes olid Zeus, Herakles, Homeros, Herodotos, Perikles ja Aleksander Suur, ning iseloomustab nende tegevust.</p>	<p>võrreldes tänapäevaga, atleedid) Kunstiõpetus: skulptuur, skulptuuride modelleerimine savist</p>	
<p>Vana-Rooma Rooma riigi tekkimine Rooma vabariik Rooma keisririik Vana-Rooma kultuur ja eluolu</p>	<p>Rooma riigi tekkimine, looduslikud olud, Rooma linna tekkimine, kuningad, vabariigi algus, Rooma vabariik, ühiskondlik korraldus, Rooma võimu laienemine Vahemere maades. Hannibal, kodusõjad Roomas. Caesar, vabariigi lõpp. Rooma keisririik, ühiskondlik korraldus. Augustus, Rooma impeerium ja selle lõhenemine. Vana-Rooma kultuur, rahvas ja eluolu, Rooma kui impeeriumi keskus ja antiikaja suurlinn, kunst ja arhitektuur, avalikud mängud, Rooma õigus. Ristiusu teke, Uus Testament.</p>	<p>Õpilane: 1) näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd; Joonia, Türeeeni ja Aadria mrd; Sitsiiliat, Korsikat, Sardiiniat; Kartaagot, Roomat, Konstantinoopolit, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat; 2) teab Rooma riigi tekkelugu ning näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist; 3) selgitab Rooma riigikorda eri aegadel; 4) iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis; 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid vabariik, foorum, kapitoorium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator,</p>		

		leegion, kodusõda, kristlus, piibel, Rooma õigus, provints, Ida- Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel; 6) teab, kes olid Romulus, Hannibal, Caesar, Augustus ja Jeesus Kristus, ning iseloomustab nende tegevust		
--	--	---	--	--

ÜHISKONNAÕPETUS

Õppe ja kasvatusesmärgid

- tunneb huvi ühiskonna probleemide vastu, oskab neid märgata ja uurida ning oma seisukohti ja valikuid põhjendada;
- oskab tulla toime tänapäeva ühiskonnas, lähtudes üldinimlikest väärtustest;
- teab, kuidas osaleda poliitika kujundamises ja teostamises nii kohalikul kui ka Eesti riigi tasandil;
- väärtustab inimõigusi ja demokraatia põhimõtteid, nagu seaduslikkus, vabaduse ja vastutuse seos; arvestab teisi, väärtustab mitmekesisust, panustab ühiskonna jätkusuutlikku arengusse ja sidususse ning seisab vastu kesksete normide rikkumisele; on seaduskuulekas;
- määratleb ennast ühiskonna liikmena, Eesti, Euroopa ja maailmakodanikuna.

II kooliaste

II kooliastme õpitulemused

Teise kooliastme lõpus õpilane:

- teab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid; mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; märkab probleeme koolis, toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat;
- loetleb Eesti riigi valitsemise põhilisi institutsioone ja kirjeldab nende ülesandeid (kohalik omavalitsus, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus);
- teab, mis on põhiseadus ja teised seadused, miks seadusi tuleb täita; teab, mis on lapse õigused ja vastutus;
- selgitab näidetega, mis on kodanikuühendus, kodanikualgatus ja vabatahtlik töö; põhjendab vabatahtliku töö vajalikkust ning pakub abi abivajajatele; tunneb ära ebaõigluse ja oskab sellele vastu seista;
- mõistab inimeste iseärasusi, teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on salliv erinevuste suhtes ja valmis koostööks, oskab vältida ja lahendada konflikte;
- toob näiteid ühiskonna toimimiseks ja arenguks vajalikest elukutsetest ja ettevõtetest ning väärtustab töötamist kui peamist elatusallikat; tunneb oma õigusi ja vastutust omanikuna ja tarbijana;
- oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks ning seda kriitiliselt hinnata; esitab oma teadmisi ja seisukohti selgelt ja veenvalt ning suudab neid põhjendada; loob, kasutab ja jagab infot ning väärtustab enda ja teiste autorite tööd;
- teab, et tal on õigus saada abi, ning oskab leida abi ettetulevates elusituatsioonides.

Taotletavad pädevused II kooliastmes

Teise kooliastme lõpus õpilane:

- hindab harmoonilisi inimsuhteid, mõistab oma rolli pereliikmena, sõbrana, kaaslasena ja õpilasena; peab kinni kokkulepetest, on usaldusväärne ning vastutab oma tegude eest;
- oskab keskenduda õppeülesannete täitmisele, oskab suunamise abil kasutada eakohaseid õpivõtteid (sealhulgas paaris- ja rühmatöövõtteid) olenevalt õppeülesande iseärasustest;
- väärtustab oma rahvust ja kultuuri teiste rahvuste ning kultuuride seas, suhtub inimestesse eelarvamusteta, tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi ning mõistab kompromisside vajalikkust;
- oskab oma tegevust kavandada ja hinnata ning tulemuse saavutamiseks vajalikke tegevusi valida ja rakendada, oma eksimusi näha ja tunnustada ning oma tegevust korrigeerida;
- oskab oma arvamust väljendada, põhjendada ja kaitsta, teab oma tugevaid ja nõrku külgi ning

- püüab selgusele jõuda oma huvides;
- oskab mõtestatult kuulata ja lugeda eakohaseid tekste, luua eakohasel tasemel keeleliselt korrektseid ning suhtlussituatsioonile vastavaid suulisi ja kirjalikke tekste ning mõista suulist kõnet;
 - on kindlalt omandanud arvutus- ja mõõtmisoskuse ning tunneb ja oskab juhendamise abil kasutada loogikareegleid ülesannete lahendamisel erinevates eluvaldkondades;
 - oskab kasutada arvutit ja interneti suhtlusvahendina ning oskab arvutiga vormistada tekste;
 - oskab leida vastuseid oma küsimustele, hankida erinevatest allikatest vajalikku teavet, seda tõlgendada, kasutada ja edastada; oskab teha vahet faktil ja arvamusel;
 - tunnetab end oma riigi kodanikuna ning järgib ühiselu norme;
 - väärtustab kunstiloomingut ning suudab end kunstivahendite abil väljendada;
 - väärtustab tervislikke eluviise, on teadlik tervist kahjustavatest teguritest ja sõltuvusainete ohtlikkusest;
 - omab üldist ettekujutust töömaailmast;
 - väljendab oma teadmisi kirjalikult korrektse vormistuse ja õigekirjaga

Ühiskonnaõpetuse ainekava VI klassile

Teema	Õppesisu ja mõisted	Taotletavad õppetulemused	Lõiming teiste õppeainetega	Näited praktilistest tööd/ IKT rakendamisest ja ülekoollistest projektidest
<p>Sotsiaalsed suhted</p> <p>Inimesed meie ümber, kogukonnad;</p> <p>Euroopa riigid ja rahvad; sallivus</p> <p>Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus; koostöö</p>	<p>Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm)</p> <p>Sooline võrdõiguslikkus</p> <p>Pere ja suguvõsa.</p> <p>Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere</p> <p>Euroopa riigid, Eesti naaberriigid</p> <p>Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus</p> <p>Noorteorganisatsioonid</p> <p>Eakohased kodanikualgatuse võimalused</p> <p>Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused</p>	<ul style="list-style-type: none"> • seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid rahvus, riik, võrdõiguslikkus ja sallivus; kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus; • nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone; nimetab kodukohas tegutsevaid seltsi, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust; • nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid; • toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ning nende rikkumise kohta Eestis; • suhtub sallivalt erinevustesse; • teab ja hoiab kogukonna traditsioone; • teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumentid (pass, isikutunnistus); • nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis; • nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid 	<p>Eesti keel ja kirjandus: rahvaluule, omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus; teemade käsitlemine ilukirjanduslikes teostes</p> <p>Võõrkeeled: kodu ning koduümbrus; Eesti naaberriigid</p> <p>Ajalugu: kogukonna identiteedi teke; soorollide kujunemine ja muutumine;</p> <p>Euroopa tsivilisatsiooni kujunemine; kogukondade kujunemine ja roll; eluolu erinevates tsivilisatsioonides</p> <p>Inimeseõpetus: all eelarvamuste mõju; sugudevahelised erinevused, soorollid; kogukonnasisesed</p>	<p>Praktiliste tööde näited:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kooliprojektide planeerimine, organiseerimine • plakatite, kaartide valmistamine teemade tutvustamiseks kogu koolile, • riigiasutuste külastamine. <p>Näited IKT rakendamisest</p> <ul style="list-style-type: none"> • koostatud slaidiesitluste esitamine – nii õpetaja kui õpilaste tehtud töö esitlemine projektori abil; • filmide ja filmilõikude vaatamine – järgneb nähtu analüüs, kopeerimine vms; • Internet – Info otsimine, õppematerjalide valmistamine; • meedia kui allikas <p>Näited ülekoollistest projektidest:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kodanikupäev – ametid läbi aegade; • Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamine; • riigipäev – võõrriigi riigikord; • võõrkeelenädal – võõrriigi riigikord

		noorteorganisatsioonid ning kirjeldab nende tegevust; <ul style="list-style-type: none"> • teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral; • toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi. 	suhted; suhted teistega Matemaatika: statistilise materjali kasutamine Kunstiõpetus: teema avamine omaloomingus Loodusõpetus: planeet Maa Muusika: kollektiivis koos musitseerimine
Demokraatia Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine Koolidemokraatia; lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas	Rahva osalemine ühiskonna valitsemises Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus Kohalik omavalitsus Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne) Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses Kooli sisekord (kodukord) Lapse õigused (õigus saada haridust, õigus vanemlikule	Õpilane: <ul style="list-style-type: none"> • seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid inimõigus, seadus, demokraatia; • iseloomustab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja olla valitud); toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat; • märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks; oskab otsida ning pakkuda abi probleemide lahendamisel; • nimetab ja austab inimõigusi; • teab, et Eesti on demokraatlik vabariik; nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja 	Ajalugu: demokraatia kujunemine; seaduste teke ja roll; erinevad riigiinstitutsioonid ajaloo vältel; inimese õiguslik seisund ja kaitse Matemaatika: statistiline materjal Eesti keel ja kirjandus: teemade käsitlemine ilukirjanduses Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses Loodusõpetus: asula elukeskkonnana Kunstiõpetus: teema avamine omaloomingus

	<p>hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal</p>	<p>Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid;</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, mis on kohalik omavalitsus; toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta; • teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma; toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta; • kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis; • nimetab lapse õigusi ning tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu 	<p>Inimeseõpetus: tervisekasvatus; suhtlemine teistega, konfliktide lahendamine; õnnetusjuhtumite ennetamine, abi kutsumine</p>
Töö ja tarbimine	<p>Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine</p> <p>Elukutsed – teadmised ja oskused.</p> <p>Elukestev õpe</p> <p>Elukutsed ja ettevõtted kodukohas</p> <p>Teadlik, säästev tarbimine</p> <p>Töökultuur ja tööeetika</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel; • teab, kuidas teenitakse raha ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning planeerida oma aega; • teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid; • iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed; • selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale; • oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ning tunneb tarbija õigusi 	<p>Inimeseõpetus: päevaplaani koostamine; tervisenõuded; keskkonna turvalisus Matemaatika: kulude planeerimine, kell ja kalender Eesti keel ja kirjandus: väärtused ja kõlblus; teemade käsitlemine ilukirjanduses Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses Tehnoloogiaõpe: töömaailm</p>

			<p>Võõrkeeled: ametid Ajalugu: tööjaotus ühiskonnas Kunstiõpetus: ohutusnõuded; teema avamine omaloomingus Tööõpetus: töökultuur, tööohutus; tootmise mõju keskkonnale Loodusõpetus: asula elukeskkonnana</p>	
<p>Meedia ja teave</p>	<p>Raamatukogu, Internet</p> <p>Ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon</p> <p>Teadlik infotarbimine ja – edastamine</p> <p>Autoriõiguste kaitse</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid ning entsüklopeediat; • oskab eristada fakti ja arvamust; • oskab esitada oma teadmisi ja seisukohti; loob, kasutab ning jagab infot; • väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loomingu; tunneb autorina vastutust oma teose eest ning teadvustab autorikaitsega seonduvaid probleeme Internetis; • tunneb Interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsioonilise enesemääramise võimalusi; 	<p>Eesti keel ja kirjandus: teabekeskond; autori roll; autoriõigused Inimeseõpetus: internetisuhtluse ohud ja võimalused; meediaohud, vastutus oma sõnade ja tegude eest meedias Kunstiõpetus: autoriõigused Muusikaõpetus: autoriõigused</p>	

		<ul style="list-style-type: none">• mõistab, et reklaami taga on müügiedu taotlus		
--	--	---	--	--